

Dünya tarixində çox dəhşətli olaylar baş verib. Bu hadisələr sırasında tarixə "Sarıqamış hərəkatı" kimi düşən olay daha sarsıdıcı və tükürpədicidir. Rusiya imperiyası ilə Osmanlı imperiyası arasında 1914-cü il dekabr ayından 1915-ci il yanvar ayına qədər Sarıqamış bölgəsində baş verən hərbi münaqişə tarixin yeni səhifəsinə yazıldı. Tarixdən bəlli olduğu kimi, Birinci Dünya müharibəsində Türkiyənin düşdüyü vəziyyətdən yararlanan Rusiya Osmanlıya müharibə elan edir. Cənub-Şərqi Anadolunun azad olunması üçün Osmanlı dövləti yeni - 9-cu Qafqaz cəbhəsini yaratmalı oldu. Hərbi nazir Ənvər Paşanın hazırladığı plana əsasən, Sarıqamışa iki istiqamətdən - Sarıqamış və Allahuəkbər dağlarından hücum edərək, Qafqazda rus qoşunlarına zərbə endirməli idi. 1915-ci ilin əvvəllərində "Turan fatehi", "Sarıqamış fatehi" olmaq arzusu ilə alışıb-yanan Ənvər paşa qışın həddən artıq soyuq olmasını, əsgərlərin isti paltar və ərzaqla yaxşı təmin olunmamasını nəzərə almadan, Qafqazda hərbi əməliyyatların başlamasına əmr verir. Vəziyyət elə bir vaxta təsadüf edir ki, Osmanlı ordusuna ərzaq, döyüş sursatı və paltar gətirən gəmiləri çar ordusu Qara dənizin sularında batırır.

Vəziyyətin son dərəcə ağır olduğunu gören tədbirli və güclü sərkərdə istefada olan Hasan İzzət paşa tələbəsi - 34 yaşlı Ənvər paşaya əl saxlamağı, bir az gözləməyi məsləhət görür: "Qara qışın ən sərt çağıdır. İndi hərəkət etmək göz görəsi faciəyə gətirir. Qış şiddətini azaltsın, yollar açılsın, biz də hazırlıklarımızı bir az artırıq, ondan sonra düşməne həddini bildirərik". Lakin Ənvər paşa razılaşmır. Tamamən qarlı qapalı, çox yüksək dağlıq və yolsuz bir ərazidə, o günün şərtləri ilə qış təchizatından məhrum piyada üçün bu yürüş çox riskli idi. Amma Ənvər Paşanın ruslara olan sonsuz nifrəti onun bu böyük riski nəzərə almasına mane oldu. Beləcə, həm silah-sursat, həm də təchizat və qida baxımından mövcud problemlərə baxmayaraq, Ənvər paşa 125 min əsgərə "irəli" əmr verir. Mənfə 40 dərəcə şaxta türklərə düşməndən daha betər qənim kəsilir. Gündüz başlayan yürüşdə əsgərlərin yumşalan çarıqları gecə donmağa, bir qəlib kimi ayaqlarını sıxmağa başlayır. Addım atmaq imkansız olmağa başlayır. Əsgərlər donmaq üçün olduqları yerdə hoppanıb-düşməyə başlayırlar, ancaq şaxta bütün vücudlarını sarır. Ənvər paşanın növbəti əmrı gəlir: "Yıxılıb qalan əsgər qaldırılmayacaq".

**"MƏN QƏLBƏN
SAVAŞDIM VƏ PEŞMAN
OLMADAN ÖLÜRƏM.
YAŞASIN DİNİM,
VƏTƏNİM, PADİŞAHIM!"**

125 minə yaxın əsgər və zabıtdən ibarət isti paltarsız, təminatlı, zəif silahlanmış ordunun arasında yüzlərlə azərbaycanlı könüllü də var idi. Canı bir-qanı bir qardaşlarına köməyə getmişdilər. Tarixçilər bu mənzərəni belə ifadə edirdilər: "Altı əsrlik qoca Osmanlı ölüm növbəsində idi".

Ruslar vaxt itirmədən Qafqaz cəbhəsini açıq və Qərbi Anadolu torpaqlarına girirlər. Avropa və Asiyanın bir çox ölkələrinə səpələnmiş Osmanlı ordusu ingilis, fransız, yunan və rus hücumları qarşısında duruş getirə bilmirdi. Hər gün sayı azalırdı. Hərəket planına görə, 9-cu ordu Sarıqamış dağlarını, 10-cu ordu isə Allahuəkbər dağlarını aşaraq, rusları Sarıqamışda mühasirəyə almalı idi.

İngiltərənin "Freight Week" jurnalı yeni Bakı Limanı barədə məqalə dərc edib

Dünyada dəniz nəqliyyatı və liman sahəsində ən tanınmış nəşrlərdən olan İngiltərənin "Freight Week" jurnalının 2018-ci il dekabr buraxılışında Ələt qəsəbəsində yerləşən Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı barədə məqalə dərc edilib. AZƏRTAC xəbər verir ki, məqalədə Bakı Limanının ölkəmizin iqtisadiyyatının şaxələndirilməsinə, ümumi rifahın yüksəldilməsinə verəcəyi töhfə, müasir standartlara uyğun və avtomatlaşdırılmış əməliyyat sistemi, limanın mühüm nəqliyyat dəhlizində yerləşməsi barədə ətraflı məlumat verilib.

Dərc olunan məqalədə limanın istismar xidmətinin rəisi Yucin Seahdan xüsusi müsahibə alınıb. O bildirib ki: "Son zamanlar Azərbaycanın, xüsusilə də Bakının, global tədarük zəncirindəki mühüm rolu gücləndirilib. İnanırıq ki, limanın gələcək mərhələli inkişafı ilə Azərbaycanın önəmi artmaqda davam edəcək".

Sarıqamış hərəkatından 104 il ötür

Bu əməliyyatda 90 mindən çox əsgər donub şaxtalı çöllərdə buz adama çevrilmişdi

Ruslar yanvarın 4-də qəti hücumu keçdilər. Türk ordusu özündən 8 qat güclü düşmənlə qarın-çovğunun altında üz-üzə idi. Gözlənen yardım da gəlməmişdi. Ənvər paşa vəziyyətin nə qədər ağır olduğunu gördükdən sonra vəsiyyət yazır: "İndiyə qədər əsgər və zabitlərimiz qüsursuz savaşıdılar,

Mənbələrdə göstərilir ki, ingilis generalı Vavel Sarıqamış süqutundan sonra yazırdı: "Türk ordusu, dünyanın heç bir ordusunun yerindən tərpənməyəcəyi şərtlər altında müharibə edən ordudur. Bir nəfər belə ordusuna və vətəninə arxa çevirmədi".

Sarıqamışdakı rus ordu generalı Petroviç isə xatirələrində bu mənzərədən dəhşətə gəldiyini yazırdı. Tədqiqatçılar yazır ki, rus generalının son illər üzə çıxarılan məktub və xatirələri tükürpədicə və ürək göynədir. Petroviç Moskvaya göndərdiyi teleqramda yazır: "Onları təslim ala bilmədim, çünki əsir alınması heç kimə yoxdur. Onlar bizdən əvvəl öz Allahlarına təslim olmuşdular".

Sarıqamış hərəkatı bir qəhrəmanlıq dastanına çevrildi. Bu tarixi savaşı dünya tarixində baş verənlərin heç biri ilə müqayisə belə olunmur.

Tarixin Sarıqamış uğursuzluğundan sonra Türkiyənin şərq hissəsi rus ordusunun işğalına, Qars və Ərzurum əhalisi isə rus və ermənilərin kütləvi qırğınına məruz qaldı. 1916-cı ilin fevralında Ərzurum, mart-

da İsfahan, apreldə Trabzon, mayda Xoy və Dilman, iyunda Ərzincan, avqustda isə Mus rus ordusu və erməni terrorçu dəstələri tərəfindən işğal edildi. Ruslara arxalanan ermənilər türk-müsəlman kəndlərinə hücum edərək, əhalini qılıncdan keçirdilər.

Sarıqamış məğlubiyyəti Türkiyə ilə bərabər Azərbaycanın da məğlubiyyətinə səbəb oldu. Eynən, Qarabağ savaşında olduğu kimi, ruslara arxalanan ermənilər türk-müsəlman kəndlərinə hücum edərək, əhalini qılıncdan keçirdilər. Bu uğursuzluqdan güclənən erməni terrorçuları Azərbaycana üz tutdular, elimizi kənd-kənd, oba-oba yandıraraq külə döndərdilər. Ən dəhşətli isə budur ki, işğal olunmuş türk torpaqlarında, Anadolunun şərqində Ermənistan dövləti yaradıldı. Sarıqamış savaşında əsir götürülən minlərlə türk əsgərini Rusiya Cənubi Qafqaza gətirərək, o vaxt "Cəhənnəm adası" adlandırılan

Nargində yerləşdirdi.

Beləliklə, Sarıqamış hərəkatında 90 min adam şəhid oldu. Təxminən 5000 nəfər ruslara əsir düşür. Məlumat üçün bildirik ki, Sarıqamış Türkiyənin cənub-şərqində, Qars əyalətində yerləşən və o qədər də böyük olmayan bir qəsəbədir. Dağlıq ərazidə yerləşdiyindən buraların qışı çox şaxtalı keçir, ilin altı ayı qar olur, yayı isə qısa və sərin. Türkiyə bu əraziləri 1878-79-cu illərdə Balkan müharibəsində itirmişdi. O vaxtdan buralar 1920-ci ilə qədər çar Rusiyasının işğalı altında olub. Şanlı türk ordusu bütün çətinliklərə baxmayaraq, 1920-ci ildə Sarıqamış torpaqlarını düşməni işğalından əbədi azad edir. Türkiyənin əsrarəngiz təbiətə malik Sarıqamış vilayətində indi geniş qış turizmi fəaliyyət göstərir.

Bu gün Sarıqamış hərəkatından 104 il ötür. Türkiyənin Qars vilayətinin Sarıqamış rayonunda Sarıqamış hərəkatının 104-cü il-dönümü ilə əlaqədar anım mərasimləri təşkil olunub. Türkiyədə 20 mindən çox insan yürüşə qatılıb. Sarıqamış şəhidlərinin xatirəsinə ehtiram əlaməti olaraq, meydanlarda tonqallar qalanıb, şəhidlərin əziz xatirəsinə dualar oxunub, şəhid məzarlıqları ziyarət edilib, hərbi əməliyyatlar zamanı şəhid olanların xatirəsinə qardan abidə hazırlanıb.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI